

הדף היומי בבלי: מסכת בבא מציעא דף צ"ד
הדף היומי בהלכה: סימן קפ"א מסעיף ז' עד סימן קפ"ב סעיף ב'
המוסר היומי: אהבת חסד ק' ב' פרק ט"ז עד 'ואעורר בכאן'

לוח
לימוד
יומי

מיוחד לשבת חנוכה: האם מותר לטלטל שולחן שעליו נרות חנוכה?

הלכות חנוכה מתוך ביאורים ומוספים משנ"ב מהדורת 'דרשו'

חפץ המשמש כבסיס לחפץ מוקצה אסור בטלטול בשבת, אולם אם הוא משמש כבסיס לחפץ המותר בטלטול, וחפץ ההיתר חשוב יותר מחפץ המוקצה - הריהו מותר בטלטול.

לפיכך, שולחן שהונחו עליו נרות שבת נעשה 'בסיס' ואסור לטלטלו; אך אם הונחו עליו מבעוד יום גם החלות או היין המיועדים לסעודה, מותר לטלטלו, משום שהחלות והיין חשובים לאדם יותר מן הנרות. ודעת החזו"ן איש, הגר"מ פיינשטיין והגר"ש ואזנר, שאף אם הנרות מונחים על גבי פמוטות ששו"ם רב בהרבה משל החלות והיין - אין השולחן נחשב כבסיס לדבר האסור, כיון שמידת החשיבות נקבעת לפי מידת צורך האדם, והחלות והיין נצרכים בשבת יותר מן הפמוטות.

אולם לדעת הגר"ש אויערבך, מידת החשיבות נקבעת לפי ערך החפצים בעיני בעליהם; אך יש שכתבו כי אף לדעתו ניתן להקל בהנחת חלות ויין על השולחן, כיון שהשולחן המיועד לסעודה נחשב בעיקר כבסיס של החפצים הנחוצים לסעודה.

ברם, שולחן או מגש שהדליקו עליו נרות חנוכה - דעת הגר"ש אלישיב שגם אם מניח עליו דבר היתר חשוב יותר, אסור לטלטלו לאחר שכבו הנרות, משום שבעת שהנרות דלקו - בבין השמשות - היה אסור להזיזם ממקום ההדלקה, (ואף במקום ההדלקה עצמו לכתחילה אין להזיזם), ואף לא להחזיקם בידו, וממילא אסור היה לטלטל גם את השולחן, וכלל הוא בדינו שדבר ש'הוקצה' לבין השמשות, הוקצה לכל השבת; וכן דעת הגר"ח קניבסקי.

אולם לדעת הגר"נ קרליץ מותר לטלטלו, כיון שאיסור הטלטול בבין השמשות הוא מצד הלכות חנוכה, ולא מצד הלכות 'מוקצה' של שבת, לא חל על כך הכלל שדבר שהוקצה לבין השמשות הוקצה לכל השבת, ומה גם שאף מצד הלכות חנוכה מותר לנענע מעט את הנרות (בימות החול) או את השולחן, ואם כן לא היה איסור טלטול על הבסיס בבין השמשות.

[שו"ע רעז, ג, משנ"ב, יח, ושעה"צ, כ; ביאורים ומוספים דרשו, 28 ו-38; שו"ע תרעה, א, ומשנ"ב, ו-ז; ביאורים ומוספים דרשו, תרפ, 6; חוט שני חנוכה, עמ' שכ]

האם צריך לנגב את הידים לאחר 'מים אחרונים'?

הכמות הנדרשת ל'מים אחרונים' היא כזו שיש בה כדי לנקות את הידים; ויש שנהג לטול ברביעית (86-150 סמ"ק, לשיטות השונות), כבנטילה שלפני הסעודה. אולם, מים הפסולים לנטילה שלפני הסעודה - כגון שנעשתה בהם מלאכה, או שמרָאם השתנה - כשרים ל'מים אחרונים'. וכן אין צורך לטול מתוך כלי, ולא ב'כח גברא' - דהיינו כח אדם השופך - ו'חציצה' אינה פוסלת את הנטילה; וכמו כן, צריך לשפוך רק פעם אחת. ונחלקו הפוסקים אם צריך לנגב את הידים לאחר הנטילה להשלמת הנקיון, ויש שכתב שצריך לנגב משום "הכון לקראת אלקין ישראל", וראוי להחמיר. [סימן קפא, סעיף ח, ס"ק יט ו-כא, ושעה"צ ס"ק כז]

מי חייב לטול 'מים אחרונים' לכל הדעות?

כפי שלמדנו, המטרה בנטילת 'מים אחרונים' היא לנקות את הידים מזהמת המאכלים וכן ממלח מסוכן הגורם לעיוורון. וכבר מזמן הראשונים יש שלא נטלו מים אחרונים, מפני שהמלח המסוכן שהיה מצוי בזמן חז"ל אינו מצוי בימינו, ומשום שאין דרכנו להקפיד על הזוהמה, ואינה נחשבת כזוהמה לגבינו. ורבים מגדולי האחרונים חולקים על כך, משום שיתכן שמלח מסוכן אחר קיים בזמננו, וכן לדעתם הזוהמה נחשבת כזוהמה גם לגבינו; וגם על פי הקבלה חובה לטול מים אחרונים. ו'איסטניס' הרגיל לרחוץ את ידיו לאחר אכילתו, חייב לכל הדעות לטול את ידיו, כיון שלגבי הזוהמה בודאי נחשבת כזוהמה. [סימן קפא, סעיף י וס"ק כב-כג]

הדעות השונות בענין החובה לברך ברכת המזון 'על היין'

יש אומרים שצריך לברך ברכת המזון 'על כוס יין'. וכששלושה אנשים ויותר אוכלים יחד, ה'מזמן' מוציא את כולם ידי חובה. ויש אומרים שאין צורך לברך על היין אלא כששלושה אנשים ויותר אוכלים יחד. ויש אומרים שאין חובה כלל לברך על היין. אולם, לכל הדעות, אם יש בהישג יד - מצוה מן המובחר לברך על היין. ויש המחמירים כדעה הראשונה, אך המנהג להקל כדעה השלישית. ודווקא כששלושה ויותר אוכלים יחד, אבל לענין יחיד דעת פוסקים רבים להקל שאינו צריך לברך על היין. והפוסקים כתבו טעמים שונים מדוע רבים אינם מקפידים כלל לברך על היין. [סימן קפב, סעיף א וס"ק ב-ד; ביאורים ומוספים דרשו, 3]

אתמול למדנו

- נטילת 'מים אחרונים' צריכה להעשות לתוך כלי, או לתוך כיוור, ולא על גבי קרקע, מפני שרוח רעה שורה עליהם, ויש חשש סכנה למי שידרוך עליהם.
- מקום נטילת 'מים אחרונים' הוא רק עד ה'פרק' השני שבאצבעות; ואם זוהמת המאכל הגיעה למעלה ממקום זה, צריך לרחוץ כל מקום שהגיעה אליו. ולכתחילה ראוי לטול עד סוף האצבעות.
- כאשר אנשים רבים סועדים יחד, ונוטלים מים אחרונים בכלי המובא אל השולחן, יש להביא מספר כלים מתאים לכמות המשתתפים, כדי שהנוטלים ראשונה לא יהיו זמן רב בין הנטילה לברכה.

מחר נלמד

- מהו 'חֲמַר מְדִינָה' הנחשב כיוין?
- האם ניתן לקדש על 'חֲמַר מְדִינָה' כשיש ברשותך יין?
- האם ניתן להבדיל על תה, קפה ובירה?